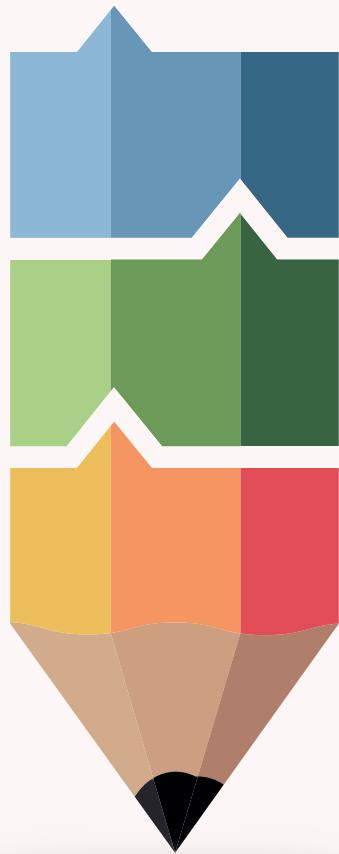

Akcioni dokument o nasilju i bezbednosti u javnim školama u opštini Priština

Referentni dokument za razvoj platforme
za bezbednost u školama opštine Priština
za period između 2015-2018

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE
NGA POPULLI AMERIKAN

Izradio:
Labinot Salihu, analitičar

Organizaciono-operativno upravljanje projektom:
Atdhe Hetemi, voditelj projekta „Puls javnosti“

Podrška kod izrade statističkih analiza:
Centar ENCOMPASS

Osiguranje kvaliteta:
Program Ujedinjenih nacija za razvoj, Jedinica za politička istraživanja,
rodna pitanja i komunikacije Arbërie Nagavci,
direktor Direktorata za obrazovanje, opština Priština

Kratak pregled

Nasilje u školama predstavlja jednu od pojava u našem društvu koje najviše zabrinjavaju (Ministarstvo unutrašnjih poslova i Ministarstvo za obrazovanje, 2009. god.). Uprkos odobrenim strategijama za borbu protiv ove pojave, trendovi nasilja u školama su i dalje zabrinjavajući. Ova studija je urađena na zahtev Direktorata za obrazovanje opštine Priština. Rezultati studije će biti korišćeni za izradu Sveobuhvatne platforme za borbu protiv nasilja u školama opštine Priština za period između 2015. i 2018. godine. Izveštaj ukratko predstavlja podatke prikupljene od 353 učenika, 82 roditelja i 84 nastavnika.

Rezultati studije ukazuju da situacija po pitanju opšte bezbednosti u javnim školama opštine Priština nije zadovoljavajuća. Ukupno 21% učenika se ne oseća potpuno bezbedno u školama, a 47% roditelja se ne oseća bezbedno kada su njihova deca u školi. U celini, učenici i roditelji izjavljuju da kafići oko škola, školska dvorišta i toaleti predstavljaju manje bezbedne lokacije.

Učenici izjavljuju dasu povratak kući i odmori između časova najmanje bezbedni.

Bezbednost učenika na putu do škole ugrožavaju vozila u saobraćaju, psi latalice i bande i huligani. S obzirom na nebezbednost učenika na putu do škole i tokom boravka u školi, učenicima treba prisustvo policije za šta je potrebno angažovanje civilne policije i organizovanje redovnih patrola. Najbezbednije osobe kojoj većina učenika, nastavnika i roditelja mogu da prijave pretnje koje eventualno prime u školi su razredni starešinai direktor škole. Kako bi se uhvatili u koštač sa nasiljem u školama, potonji su razvilkodekse ponašanja, ali se čini da učenici i njihovi roditelji nisu upoznati sa kodeksima. Pored toga, postoji veliki broj studenata koji se ne ponašaju u skladu sa školskim pravilima. Skoro svaki treći nastavnik, učenik i roditelj je izjavio da se tokom prethodnog polugodišta najmanje jednom desilo da je učenik uvredio nastavnika ili da je nastavnik ozbiljno uvredio učenika. Pored toga, 45% učenika je izjavilo da je tokom prethodnog polugodišta nastavnik udario ili pretukao učenika. U prištinskim školama se najčešće prijavljuju svađe među učenicima, ali isto tako postoji i veliki broj svađa između učenika i nastavnika. Nadalje, oko 20% učenika, nastavnika i roditelja veruje da neki učenici koriste drogu i alkohol u školi. Pored toga, takođe su izvestili o slučajevima gde bi učenici potegnuli oružje tokom tuče ili svađe. Čini se da značajan broj učenika toleriše fizičko kažnjavanje od strane nastavnika. Roditelji i nastavnici su rezervisаниji po tom pitanju i ne odobravaju korišćenje fizičkog nasilja od strane nastavnika. Prema tvrdnjama učenika i nastavnika, u prištinskim školama je najlakše nabaviti duvan, alkohol i hladno oružje.

Bezbednosne mere koje su do sada preduzimane kako bi se uhvatilo u koštač sa nasiljem su instalacija bezbednosnih kamera, uvođenje školskih uniformi i postavljanje obezbeđenja u školama. Međutim, nastavnici tvrde da usmene kazne i obaveštavanje roditelja kada se učenici ponašaju na način koji se kosi sa školskim pravilima i propisima predstavljaju najčešće korišćenje mere za održavanje discipline tokom nastave.

Konačno, učenici, nastavnici i roditelji se slažu da je potrebno renoviranje infrastrukture u prištinskim školama. Pored toga, oni tvrde da se školska veća moraju vratiti u funkciju kako bi se poboljšao odnos na liniji učenik-roditelj-nastavnik.

Sadržaj

Kratak pregled	5
Uvod	7
Celokupna bezbednosna situacija u javnim školama na području opštine Priština	7
Svrha i metodologija	7
Rezultati	8
Stavovi učenika, roditelja i nastavnika o bezbednosti u školi	8
Najveći rizici sa kojima se učenici suočavaju na putu do škole	10
Adrese za prijavljivanje opasnosti koji vrebaju učenike, roditelje i nastavnike	11
Naklonost učenika, roditelja i nastavnika prema prisustvu policije u školama	11
Kodeks ponašanja u prištinskim školama	12
Tolerisanje fizičkog kažnjavanja u školama	12
Rasprostranjenost neprikladnog ponašanja učenika u školama	13
Strategije koje škole koriste protiv nasilja	17
Kaznene mere u svojstvu vaspitnih mera	18
Uloga nastavnika u procesu obrazovanja	18
Uloga roditelja u procesu obrazovanja	19
Rezultati rada fokusnih grupa	20
Infrastruktura	20
Nasilje kao pojava i definicija disciplinskih mera	20
Školska veća i vaspitne mere	21
Zaključak	22
Preporuke	23

Uvod

Celokupna bezbednosna situacija u javnim školama na području opštine Priština

Tokom protekle decenije, nasilje u školama je počelo da predstavlja ozbiljnu zabrinutost u mnogim zemljama (Hiatt, 2012. god.). Razni izveštaji su ukazali da su pojave kao što su kršenje pravila, maltretiranje, premlaćivanje, prisustvo hladnog i vatretnog oružja zabrinjavajuće čak i u našim školama (Ministarstvo unutrašnjih poslova i Ministarstvo za obrazovanje, 2009. god.).

Izvršne institucije nisu imale jasne programe i platformu za sprečavanja nasilja u školama sve do 2013. godine. Inicijative za sprečavanje nasilja nisu bile nepostojeće, ali su bile haotične, nesinhronizovane među institucijama, a škole nisu raspolagale planovima za sprovođenje inicijativa. Zbog ovih inicijativa su izrađene desetine strategija i planova aktivnosti kao što je Strategija za bezbednost u školama (Ministarstvo unutrašnjih poslova i Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije, 2009. god.) i Uredba VRK br. 21/2013 o protokolu za prevenciju i upućivanje slučaja nasilja u preduniverzitetskim obrazovnim institucijama (Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije, 2013. god.). Međutim, samo par ovih strategija i planova aktivnosti je pronašlo praktičnu primenu u prištinskim školama. Ovo je podstaklo direktore škola da uzmu inicijative za izrađivanje internih propisaza održanje discipline i sprečavanje nasilja.

Ministarstvo obrazovanja, opštinski direktorati za obrazovanje i škole su se susreli sa različitim potешkoćama i problemima u naporima za sprovođenje aktivnosti protiv nasilja, a rezultati nedavnih studija pokazuju zabrinjavajuće rezultate. Prema podacima Svetske zdravstvene organizacije, 24% studenata su učestovali u fizičkim obračunima u poslednjih 12 meseci. Pored fizičkog nasilja, 24% tinejdžera je doživelo psihološko nasilje u obliku šikaniranja od strane drugih, a 20% su priznali da su šikanirali druge (Svetska zdravstvena organizacija, 2014. god.).

Međutim, pojedinosti koje se pružaju u ovim studijama su generičke vrste i ne pružaju mogućnost za utvrđivanje uzroka i izvora nebezbednosti učenika. Nisu urađene nikakve studije u kojima se obrađuju pojedinosti pojave nasilja u školama sa tačke gledišta odnosa na liniji učenik-roditelj-nastavnik.

Svrha i metodologija

S obzirom na postojeće stanje, ovo istraživanja ima za cilj da odrazi mišljenja učenika, roditelja i nastavnika o nasilju i bezbednosti u javnim školama opštine Priština. Istraživanje pod nazivom „Bezbednost u javnim školama“ je nastalo na zahtev Direktorata za obrazovanje opštine Priština. Direktorat za obrazovanje opštine Priština je planirao preuzimanje tri koraka tokom 2014. godine kako bi se osigurao stalni i institucionalni pristup bezbednosnim pitanjima u školama i ulaganje u dugoročne programe za sprečavanje nasilja.

Prvi korak se sastoji od identifikovanja glavnih problema i izazova za koje se planira da se ostvare putem ovog istraživanja i izveštaja. Nastavlja se razvijanjem Sveobuhvatne platforme za period između 2015. i 2018. godine koja će pružiti pojedinosti i dnevne korake za rešavanje bezbednosnih pitanja u školama. Drugi korak će predstavljati uspostavljanje opštinske kancelarije za bezbednost u školama koja će biti zadužena za sprovođenje aktivnosti koje su predviđene u Platformi. Stručnjaci koji su uključeni u proces izrade platforme o bezbednosti u školama će koristiti zaključke ovog istraživanja i pristupiti analizi konkretnih delova izveštaja, po potrebi. Ovaj izveštajukratko predstavlja podatkeprikljene od 353 učenika, 82 roditelja i 84 nastavnika. Anketa u kojoj su učestvo-

vali učenici uzrasta između 11 i 19 godina (prosečna starost učenika 14,6 godina) je rađena metodom slučajnog odabira. Od 353 anketiranih studenata, 52% su dečaci i 48% su devojčice. Pored toga što su popunili strukturisane upitnike učenici, roditelji i nastavnici su takođe učestvovali u radu fokusnih grupa kako bi se odredili trendovi, istražili uzroci i pružile konkretnе preporuke za sprečavanje nasilja u prištinskim školama. Pored opisne statističke analize, ovaj izveštaj takođe pruža i završnu (inferencijalnu) analizu podataka.

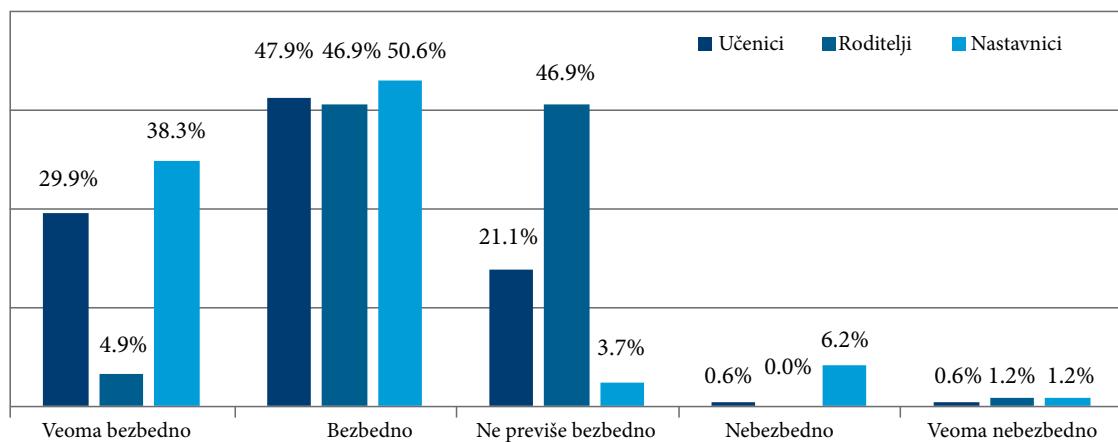
Rezultati

Stavovi učenika, roditelja i nastavnika o bezbednosti u školi

Učenici, roditelji i nastavnici imaju različite utiske i stavove o bezbednosti u školama. Iako se učenici i nastavnici osećaju bezbedno dok su u školi, roditelji dece se ne osećaju tako. Skoro polovina roditelja (47%) smatra da njihova deca nisu vrlo bezbedna u školama.

Sa druge strane, u odnosu na 78% koji izjavljuju da se osećaju bezbedno ili veoma bezbedno, samo 21% učenika izjavljuje da se ne oseća veoma bezbedno u školama. Isto tako, većina nastavnika (88%) je izjavila da se osećaju bezbedno ili veoma bezbedno u školama. Tek oko 1% učenika, roditelja i nastavnika se oseća vrlo nebezbedno u školama.

Slika 1. Bezbednost u školama, prema navodima učenika, roditelja i nastavnika

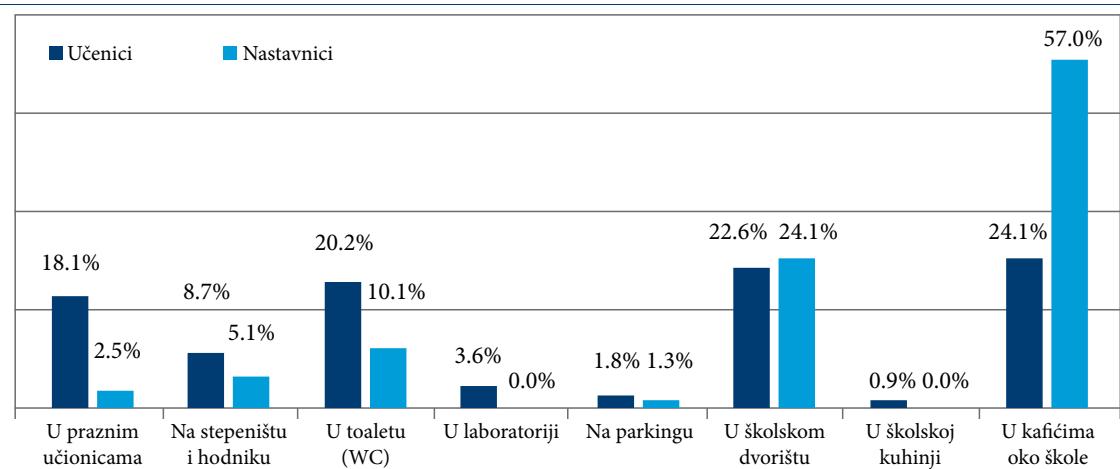

Rezultati pokazuju da se učenici iz gradova (oni koji žive u centru i u predgrađu) osećaju manje bezbedno u školama od učenika koji dolaze iz sela. Takođe, rezultati pokazuju da se učenici osećaju nebezbedno u školama što su stariji. Što se tiče bezbednosti u nižim srednjim i višim srednjim školama, učenici viših srednjih školase više osećaju nebezbedno.

Sa druge strane, razlike u odgovorima nastavnika i učenika su velike kada su zamoljeni da se izjasne o područjima škole u kojima se učenici ne osećaju bezbedno. Ukupno 57% nastavnika i 24% studenata smatra da kafići oko škola predstavljaju okruženja u kojima bezbednost studenata može da bude povređena. Nasuprot tome, četvrtina učenika i nastavnika smatra da školsko dvorište predstavlja drugo nebezbedno mesto za učenike. Jedna petina učenika i jedna desetina nastavnika navodi da smatraju da su toaletinebezbedni prostori, dok se druga područja škole kao što su stepeništa, laboratorije, parking i školska kuhinja navode kao najmanje bezbedne školske prostorije.

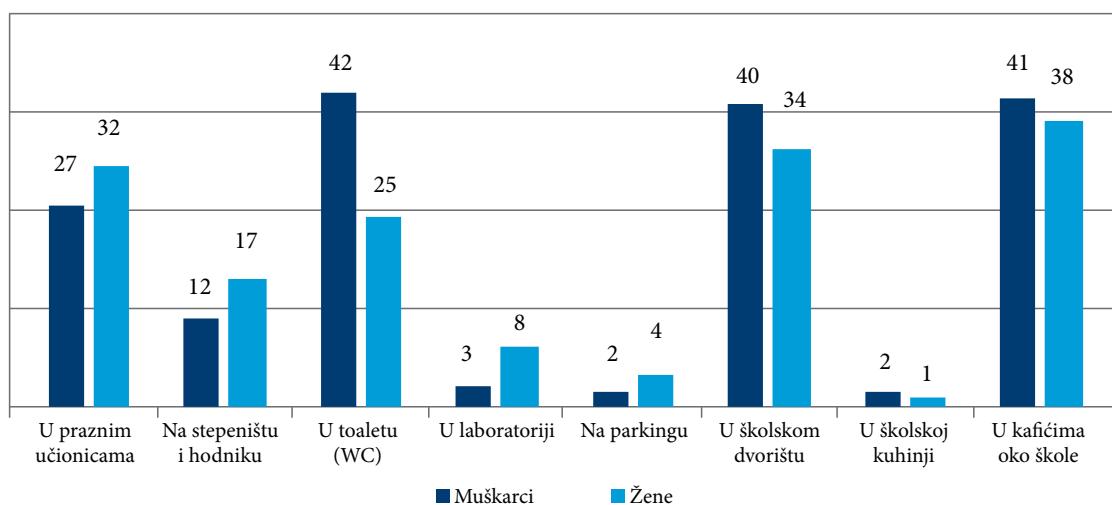
¹ Kako bi izveštaj bio jasniji čitaocima, svi konačni rezultati statističkih analiza (T-test, ANOVA (analiza varijanse), analiza povezanosti i regresiona analiza) su objašnjeni tako da izveštaj ne sadrži formule statističkih testova. Tokom poređenja dve grupe (dečaci i devojčice), korišćena je statistička analiza pod nazivom T-test. Analiza povezanosti je korišćena kako bi se pokazao odnos između dve varijable. ANOVA je korišćena tokom analize razlika između tri ili više grupa. Regresiona analiza je korišćena kako bi se analizirao uticaj varijable na drugu varijablu. Izveštaj uključuje samo značajno relevantne rezultate ($p < 0.05$).

Slika 2. Najmanje bezbedna područja u školama, prema navodima učenika i nastavnika

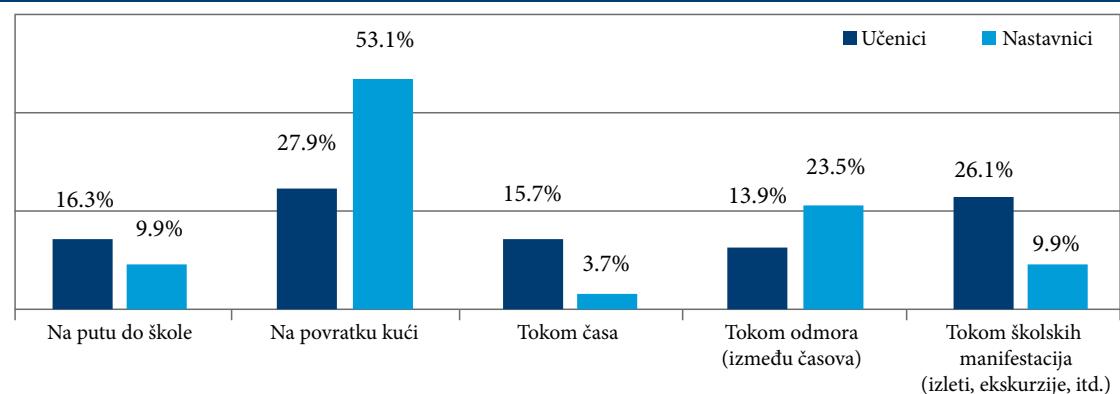
Sa druge strane, Slika 2.1 pokazuje da dečaci smatraju da toaleti predstavljaju najmanje bezbedno okruženje u odnosu na devojčice koje smatraju da su školske kuhinje najmanje bezbedna okruženja.

Slika 2.1. Najmanje bezbedna područja u školama, prema navodima dečaka i devojčica

Većina nastavnika (63%) smatra da vreme provedeno na putu u školu ili iz škole predstavlja najmanje bezbedan period. I većina učenika (44%) deli iste stavove i tvrdi da se osećaju najmanje bezbedno kadase vraćaju kući. Četvrtina

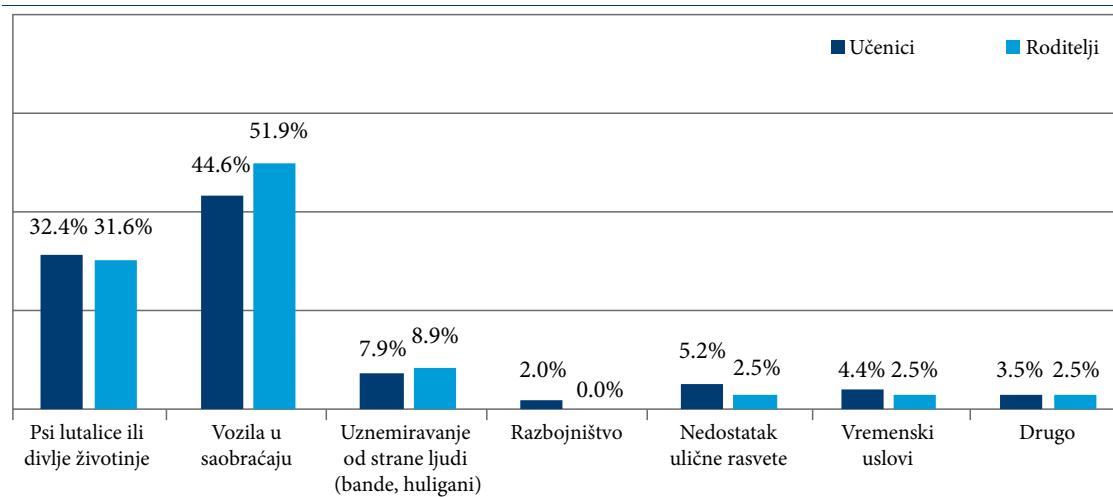
Slika 3. Vreme tokom kojeg se učenici i nastavnici osećaju najmanje bezbedno

Najveći rizici sa kojima se učenici suočavaju na putu do škole

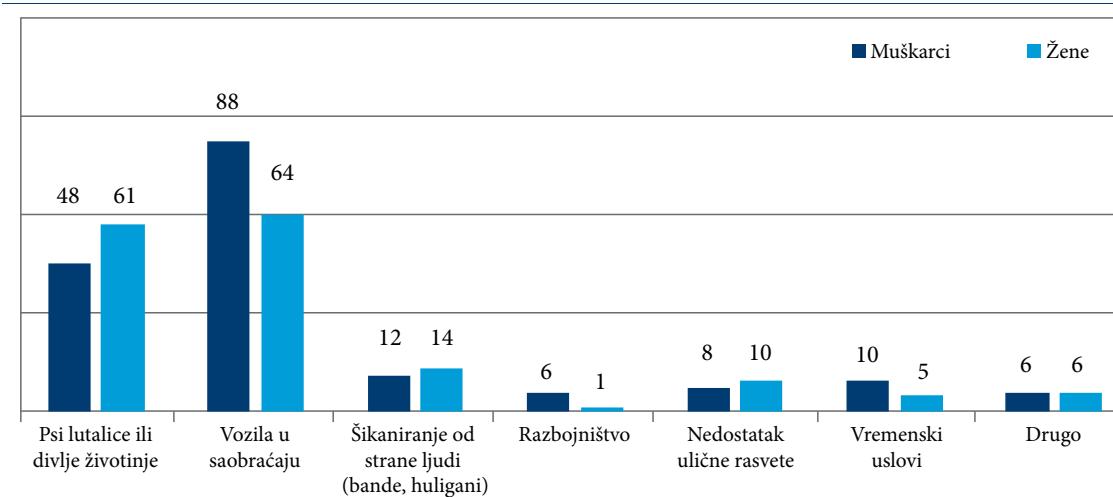
Dve grupe, učenici i nastavnici, smatraju da put u školu i iz škole predstavlja najmanje bezbedno doba dana. Iako su razlike u stavovima o bezbednosti između roditelja i dece očigledne, ne može se tako reći o rizicima po učenike na putu do škole koje su ove grupe identifikovale. Vozila su identifikovana kao najveća opasnost ili rizik sa kojim se učenici suočavaju na putu u školu ili iz škole (v. grafikon). Trećina učenika i roditelja kao drugi rizik navode pse latalice, dok vrlo mali procenat (ispod 10%) ističe šikaniranje od strane ljudi, bandi i huligana kao treći potencijalni rizik.

Slika 4. Najveći rizici sa kojima se učenici suočavaju na putu ka školi i iz škole, prema navodima učenika i roditelja

Slika 4.1 pokazuje da u odgovorima devojčica i dečaka nema značajnih razlikakada su zamoljeni da odrede najveći rizik sa kojima se učenici suočavaju na putu u školu i iz škole. Međutim, grafikon takođe pokazuje da devojčice smatraju da psi latalice i divlje životinje predstavljaju najveći rizik, dok dečaci smatraju da su to vozila u saobraćaju.

Slika 4.1. Najveći rizici sa kojima se učenici suočavaju na putu u školu i iz škole, prema navodima dečaka i devojčica

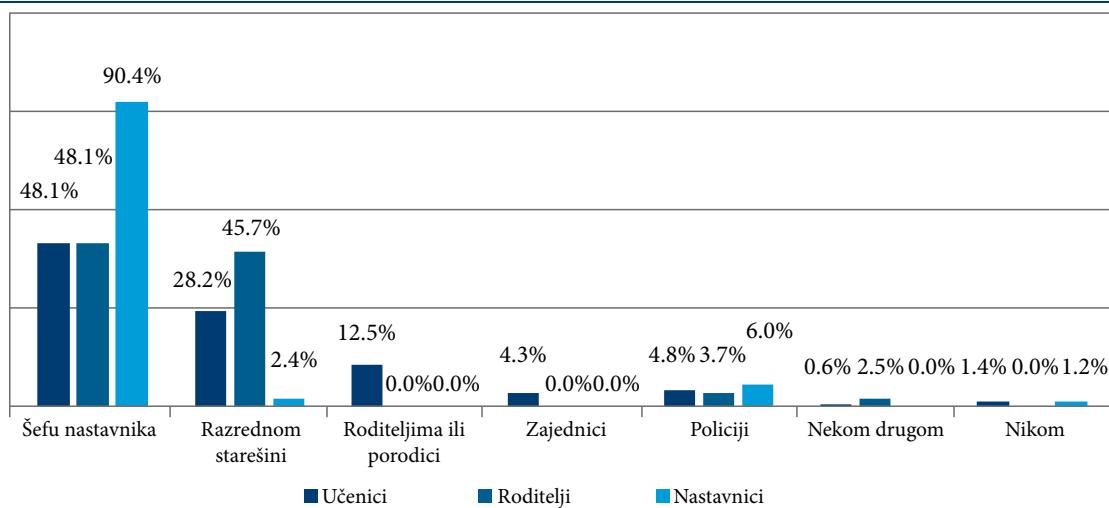

Roditelji u školu prate veoma mali broj učenika (1%). Sa druge strane, oko 60% učenika ide u školu peške, dok 40% koristi sredstva prevoza.

Adrese za prijavljivanje opasnosti koji vrebaju učenike, roditelje i nastavnike

U slučaju da se učenik nalazi u opasnosti dok je u školi, više od 90% roditelja i nastavnika će otići kod šefa nastavnika ili razrednog starešine kako bi rešio problem. Tako radi 70% učenika, dok 12% problem rasprave sa roditeljima, a 4% sa prijateljima.

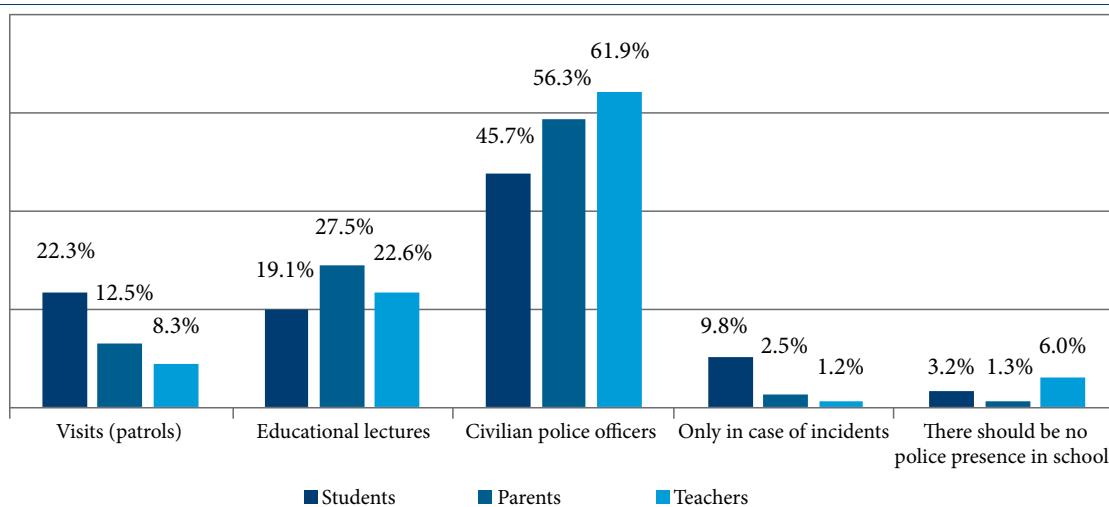
Slika 5. Telo kojem se učenici, nastavnici i roditelji najčešće obraćaju u slučaju opasnosti ili rizika u školskim prostorijama

Devojčice biraju da prijave opasnost razrednom starešinu i/ili dečaku, a dečaci biraju da prijave opasnost prijateljima od kojih traže pomoćviše od devojčica. Takve razlike se pojavljuju i poređenjem učenika nižih srednjih škola sa učenicima viših srednjih škola. Potonji radije prijavljaju takve pretnje porodicu za razliku od učenika nižih srednjih škola koji radije prijave problem razrednom starešinu ili šefu nastavnika.

Naklonost učenika, roditelja i nastavnika prema prisustvu policije u školama
Sve tri grupe koje su učestvovali u anketi su naklonjene prema prisustvu civilne policije u školama, dok je druga grupa sklonija učešću policije u školi kroz obrazovna predavanja. Slično tome, mali procenat nastavnika (8%), roditelja (12%) i učenika (22%) zahteva prisustvo policije putem poseta ili patrola.

Slika 6. Sklonost učenika, roditelja i nastavnika prema određenim oblicima prisustva policije u školama

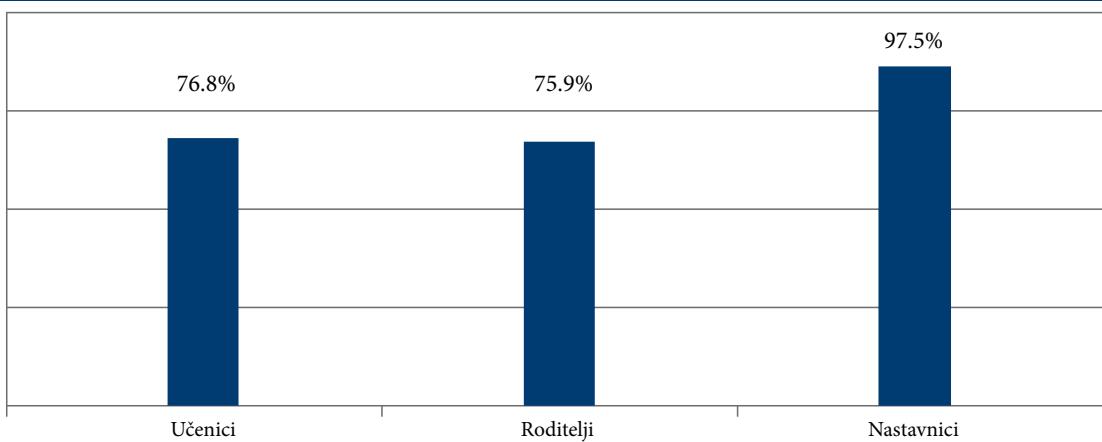

Kodeks ponašanja u prištinskim školama

Kodeks ponašanja se često spominje kao efikasna alternativa za sprečavanje nasilja i poboljšanje bezbednosti u školama. Kodeks ponašanja jasno definiše pravila ponašanja učenika u školama, kao i sankcije u slučaju njihovog nepoštovanja. Međutim, jedna četvrtina učenika i roditelja ne znaju da li njihove škole imaju kodeks ponašanja. Kao što se može videti na narednoj slici, 97% nastavnika je izjavilo da škole u kojima rade imaju kodeks ponašanja.

Iako je 97% nastavnika uvereno da su učenici dobro ili prilično obavešteni o kodeksu ponašanja, oko 30% učenika i 40% roditelja tvrde da raspolažu sa malo ili nimalo informacija o kodeksima ponašanja.

Slika 7. Postotak učenika, roditelja i nastavnika koji znaju da u njihovim školama postoji kodeks

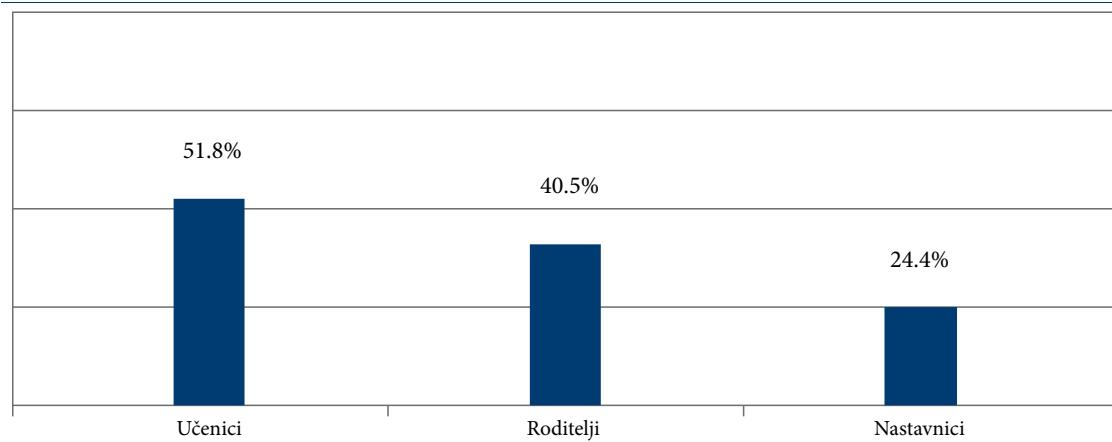

Jednako duboke razlike se primećuju i po pitanju sprovođenja takvih kodeksa ponašanja. Oko 38% učenika i 30% roditelja veruju da se takvi kodeksi ponašanja ne primenjuju, dok 80% nastavnika veruje da se kodeks ponašanja adekvatno primenjuje u školama. Međutim, nastavnici, učenici i roditelji su svesni da se primenjuju sankcije u slučaju kršenja kodeksa ponašanja.

Tolerisanje fizičkog kažnjavanja u školama

Većina studenata (52%) se slaže da se fizičko kažnjavanje u školama može tolerisati u specifičnim slučajevima. Ovo mišljenje deli i 40,5% roditelja, dok se 23% nastavnika slaže da fizičko kažnjavanje u školama treba tolerisati u izuzetnim slučajevima.

Slika 8. Postotak učenika, roditelja i nastavnika koji se slažu i potpuno slažu sa fizičkim kažnjavanjem učenika u specifičnim slučajevima

Rezultati pokazuju da učenici nižih srednjih škola više tolerišu nasilje nego učenici viših srednjih škola. Mlađi učenici više tolerišu fizičko kažnjavanje u specifičnim slučajevima. Rezultati pokazuju da se tolerisanje fizičkog kažnjavanja smanjuje sa povećanjem životne dobi. Sledeća tabela pokazuje da učenici više tolerišu razne vrste fizičkog kažnjavanja u školama. Većina (49%) smatra da pribegavanje nasilju zavisi od situacije, dok 8% izjavljuje da su šamaranja neizbežna. Čini se da učenici takođe tolerišu druge oblike nasilja, jer smatraju da vučenje za uši (58%), čupanje kose (41%) i udaranje po glavi ili telu (21%) predstavljaju neizbežnu praksu ili da zavise od situacije. Roditelji su manje tolerantni po ovom pitanju i rezervisani su po pitanju fizičkog kažnjavanja.

Tabela 1. Stavovi o vrstama fizičkog kažnjavanja prema učenicima, nastavnicima i roditeljima

		Neizbežno	Zavisi od situacije	Neprihvatljivo	Ne znam
Šamaranje	Nastavnici	1.3 %	9.3 %	77.4 %	12 %
	Roditelji	5 %	27.5 %	57.5 %	10 %
	Učenici	8.2 %	49 %	33.4 %	9.4 %
Vučenje za uši	Nastavnici	1.4 %	6.8 %	76.7 %	15.1 %
	Roditelji	2.5 %	31.7 %	51.9 %	13.9 %
	Učenici	10.7 %	47.5 %	28.1 %	13.7 %
Čupanje kose	Nastavnici	1.4 %	4.1 %	78.1 %	16.4 %
	Roditelji	3.8 %	20 %	61.2 %	15 %
	Učenici	12.2 %	29 %	44.2 %	14.6 %
Udaranje po glavi ili telu	Nastavnici	0 %	0 %	83.6 %	16.4 %
	Roditelji	8.8 %	2.5 %	73.7 %	15 %
	Učenici	10.2 %	10.8 %	59.4 %	29.6 %
Ostalo	Nastavnici	1.4 %	2.8 %	75 %	20.8 %
	Roditelji	7.7 %	47.4 %	44.9 %	0 %
	Učenici	6.7 %	10.7 %	20.7 %	61.9 %

Rezultati pokazuju da učenici nižih srednjih škola i dečaci smatraju da su određeni oblici fizičkog kažnjavanja neizbežni. Međutim, devojčice najviše prigovaraju korišćenju oblika fizičkog kažnjavanja studenata.

Rasprostranjenost neprikladnog ponašanja učenika u školama

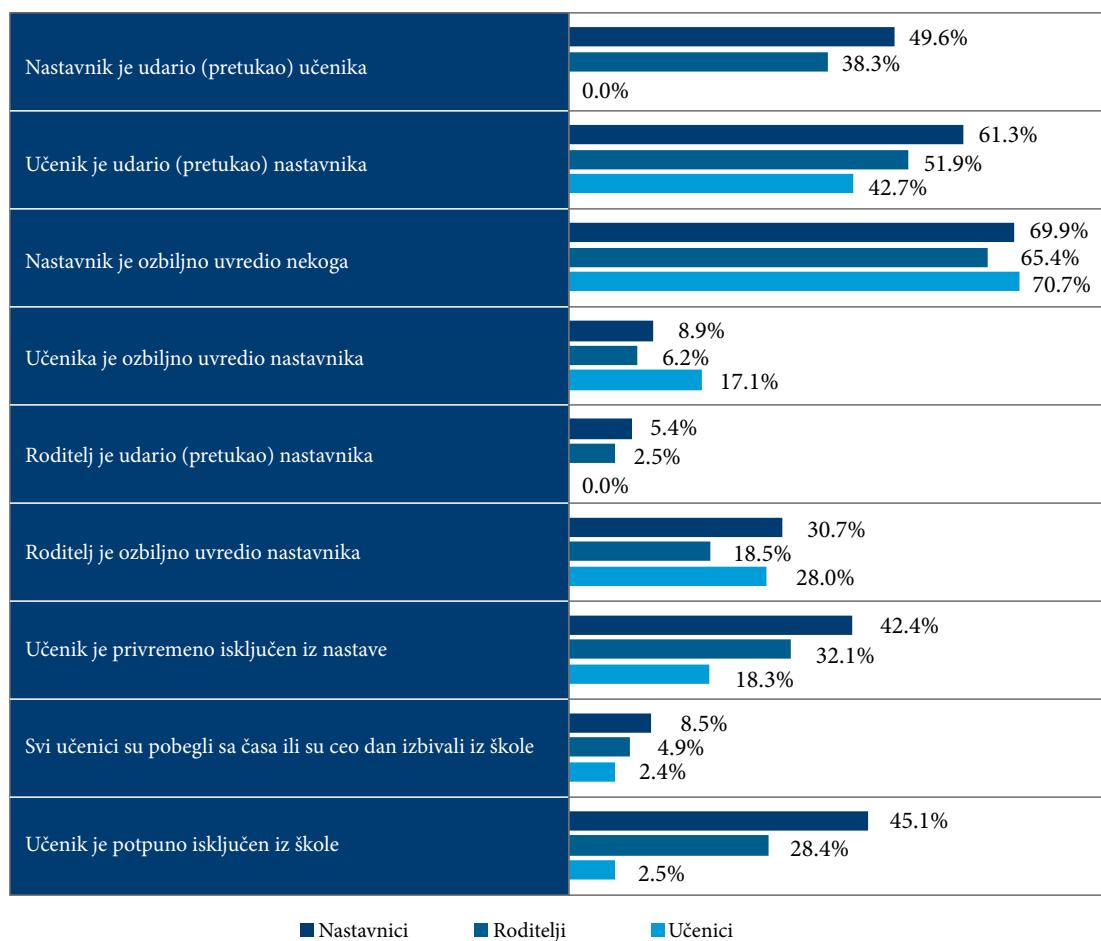
Iako su razlike u odgovorima značajne u zavisnosti od izvora (učenik, roditelj ili nastavnik) jasno je da je tokom prethodnog polugodišta u prištinskim školama došlo do velikog broja ponašanja koja se kose sa školskim pravilima. Većina ispitanika priznaje da se zbog takvog ponašanja učenici ponekad privremeno isključuju iz školske nastave.

Skoro 50% učenika i 38% roditelja (nijedan nastavnik) znaju za barem jedan slučaj gde je učenik potpuno isključen iz škole. Više od polovine je izjavilo da znaju za barem jedan slučaj gde je ceo razred pobegao sa jednog časa ili sa nastave čitav dan.

Prema navodima učenika i roditelja, postoje retki slučajevi gde je roditelj ozbiljno uvredio nastavnika. Međutim, nastavnici su izjavili da su takvi slučajevi česti. Ukupno 17% nastavnika su izjavili da su imali takve sukobe prethodnog polugodišta. Međutim, veći broj učenika, roditelja i nastavnika znaju za slučajeve gde je učenik vredao nastavnika ili obrnuto tokom prethodnog polugodišta. Svaki treći učenik ili učitelj priznaje da je tokom prethodnog polugodišta učenik ozbiljno uvredio nastavnika, dok skoro svaki drugi učenik i samo jedan od pet nastavnika znaza slučajeve gde je nastavnik ozbiljno uvredio učenika. Takve razlike u odgovorima učenika i nastavnika se javljaju i kada su upitani da se izjasne o slučajevima gde su nastavnici udarili ili pretukli učenika.

Ukupno 45% učenika i samo 2% nastavnika se slaže da je tokom poslednjeg polugodišta u njihovoj školi nastavnik udario učenika. Tokom prethodnog polugodišta je zabeležen izak broj slučajevagde su učenik ili roditelj udarili nastavnika.

Slika 9. Postotak učenika, nastavnika i roditelja koji su upoznati sa narednim pojavama u školama, podaci iz prethodnog polugodišta

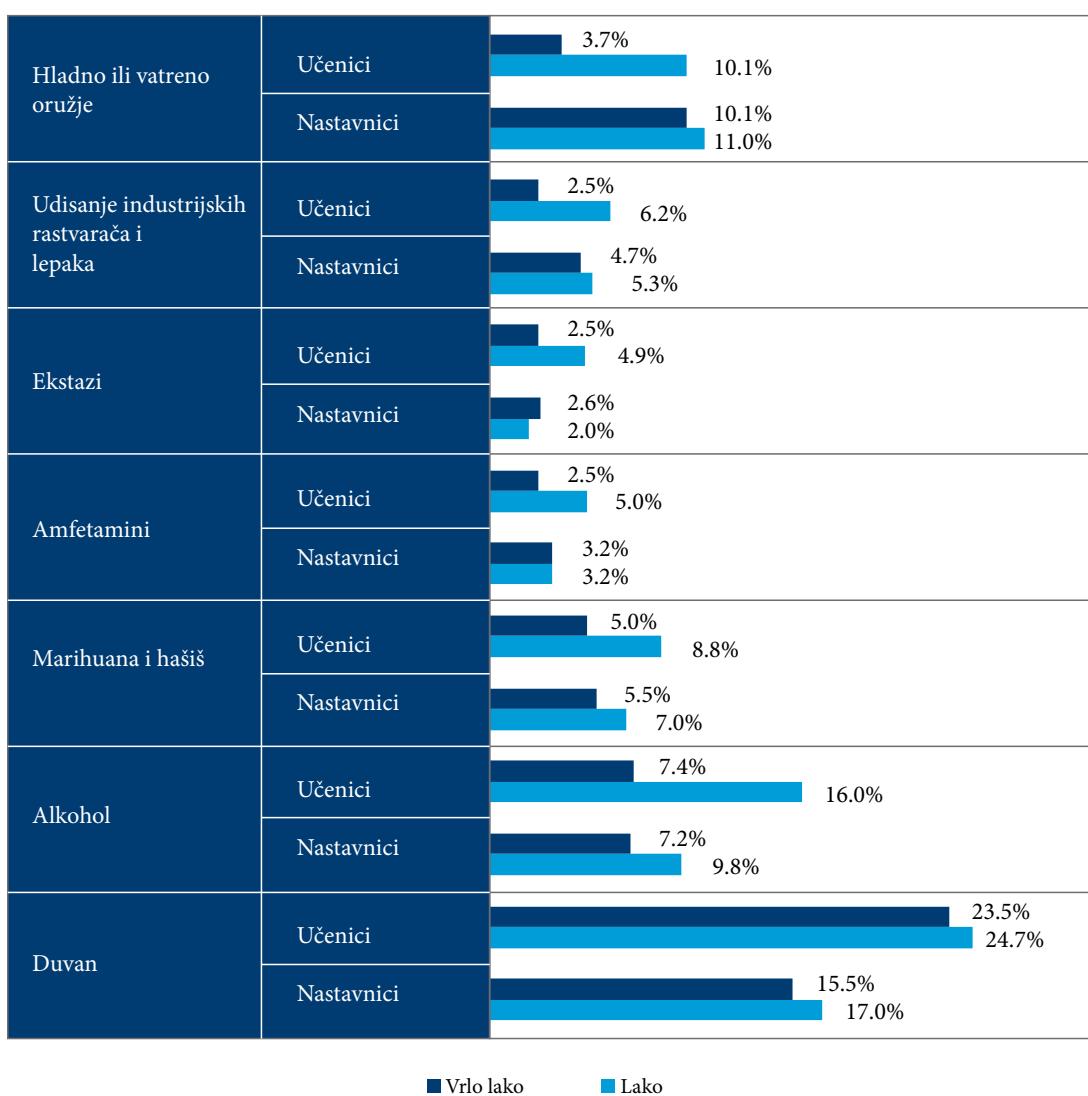
Veliki broj učenika viših srednjih škola priznaje da je tokom prethodnog polugodišta učenik uneo vatreno oružje u školu, vređao nastavnika ili je privremeno isključen iz nastave. Ovaj broj je veći od broja učenika nižih srednjih škola koji su prijavili iste pojave. Razlike su značajne i među učenicima sa sela i onima iz gradova: potonji prijavljuju najveću učestalost neprilagođenog ponašanja učenika u školama. Tuče bez korišćenje oružja, vandalizam, svade između učenika, šikaniranja na dolasku ili polasku iz škole i šikaniranje tokom čekanja autobusa se prijavljuju kao najčešće pojave koje su se dešavale tokom prethodnog polugodišta. Kao što se vidi iz tabele o rasprostranjenosti takvih pojava, oko 20% učenika, roditelja i nastavnika koji su učestvovali u anketi su izjavili da su učenici tokom prethodnog polugodišta koristili alkohol ili droge. U odnosu na učenike nižih srednjih škola, učenici viših srednjih škola su prijavili da su u svojim školama više primetili: krađu lične imovine, tuču bez korišćenje oružja, tuču sa korišćenjem oružja, korišćenju alkohola ili korišćenju droge.

Table 2. Prevalence of delinquent acts among students

		Nikada	Retko	Ponekad	Često
Krade lične imovine	Nastavnici	65.1 %	21.7 %	12 %	1.2 %
	Roditelji	79 %	14.8 %	5 %	1.2 %
	Učenici	59.4 %	21.6 %	15.6 %	3.4 %
Krađa školske imovine	Nastavnici	77.2 %	13.3 %	7.3 %	1.2 %
	Roditelji	87.6 %	9.9 %	2.5 %	0 %
	Učenici	82.2 %	12.8 %	4.7 %	0.3 %
Vandalizam	Nastavnici	41.5 %	26.8 %	25.6 %	6.1 %
	Roditelji	51.3 %	26.2 %	17.5 %	5 %
	Učenici	37.5 %	28.2 %	24.3 %	10 %
Tuče bez korišćenje oružja	Nastavnici	39.8 %	32.5 %	24.1 %	3.6 %
	Roditelji	35.8 %	25.9 %	23.5 %	14.8 %
	Učenici	20.1 %	25.1 %	30.3 %	24.5 %
Tuče sa korišćenjem oružja	Nastavnici	90 %	10 %	0 %	0 %
	Roditelji	87.6 %	6.2 %	6.2 %	0 %
	Učenici	73.3 %	17.2 %	8.1 %	1.4 %
Korišćenje droga	Nastavnici	82.7 %	9.9 %	7.4 %	0 %
	Roditelji	82.8 %	8.6 %	7.4 %	1.2 %
	Učenici	77.7 %	11 %	6.9 %	4.4 %
Korišćenje alkohola	Nastavnici	86.8 %	9.6 %	3.6 %	0 %
	Roditelji	84 %	9.8 %	3.7 %	2.5 %
	Učenici	72.2 %	15.9 %	9 %	2.9 %
Prodaja droge i alkohola	Nastavnici	N/A	N/A	N/A	N/A
	Roditelji	96.3 %	2.5 %	1.2 %	0 %
	Učenici	86.3 %	6 %	4 %	3.7 %
Svade među učenicima	Nastavnici	14.5 %	34.9 %	41 %	9.6 %
	Roditelji	28.4 %	22.2 %	23.5 %	25.9 %
	Učenici	10.6 %	22.5 %	29.7 %	37.2 %
Svađe sa nastavnicima	Nastavnici	N/A	N/A	N/A	N/A
	Roditelji	58 %	28.4 %	9.9 %	3.7 %
	Učenici	41.5 %	30.7 %	19.9 %	7.9 %
Šikaniranje na dolasku i povratku iz škole	Nastavnici	N/A	N/A	N/A	N/A
	Roditelji	N/A	N/A	N/A	N/A
	Učenici	41.4 %	32.9 %	19.9 %	5.8 %
Manjak kontrole posetilaca školskim prostorijama	Nastavnici	N/A	N/A	N/A	N/A
	Roditelji	N/A	N/A	N/A	N/A
	Učenici	46.5 %	24 %	18.7 %	10.8 %
Šikaniranje tokom čekanja autobusa	Nastavnici	N/A	N/A	N/A	N/A
	Roditelji	N/A	N/A	N/A	N/A
	Učenici	62.9 %	22.6 %	11.9 %	2.6 %

Učenici i nastavnici jednako veruju da se u školi najlakše mogu pronaći cigarete, hladno oružje, vatreno oružje i alkohol. Međutim, iako oko 60% učenika i nastavnika izjavljuje da je u njihovoj školi nemoguće pronaći marihuanu, skoro jedan od pet ispitanika je izjavio da je to prilično lako ili vrlo lako. U međuvremenu, druge droge poput amfetamina i ekstazija, prema tvrdnjama nastavnika je vrlo teško ili gotovo nemoguće pronaći u školama.

Slika 10. Procenat učenika i nastavnika koji smatraju da je lako i vrlo lako pronaći duvan, razne droge ili oružje na teritoriji škole

Oko tri četvrtine učenika, nastavnika i roditelja veruje da vrlo mali broj ili tek par učenika puše. Iz izjava učenika, nastavnika i roditelja proizilazi da je to najčešća pojava u prištinskim školama. Oko trećine njih veruje da učenici koriste alkohol ili marihanu (hašiš). Takođe, manji procenat (10%) veruje da učenici koriste ekstazi ili drugu drogu. Kao što se vidi na podacima predstavljenim u tabeli, 47% učenika veruje da drugi učenici nose hladno oružje, a 23% veruje da drugi učenici nose vatreno oružje.

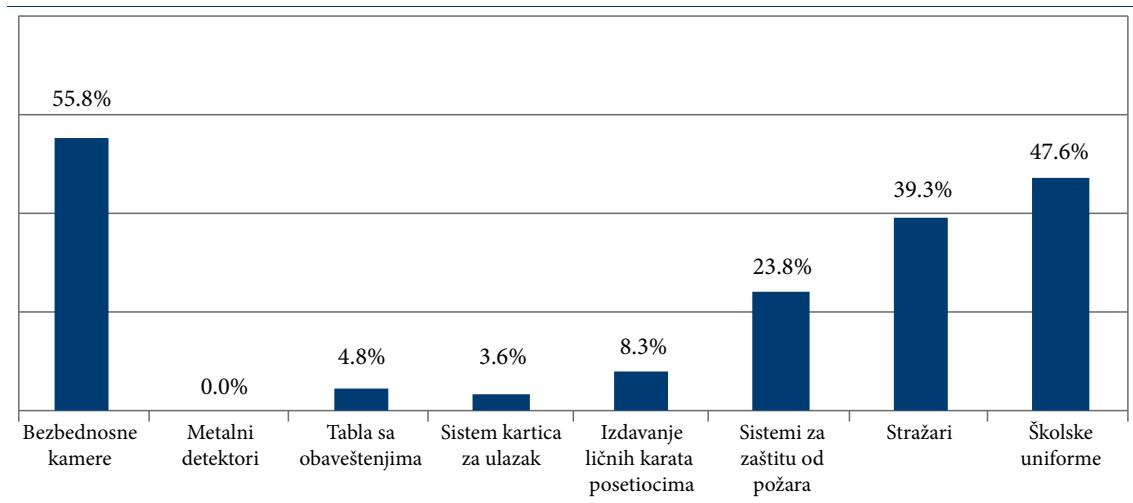
Tabela 3. Procenat korišćenja duvana, alkohola, droga i oružja od strane učenika, tvrdnje nastavnika, roditelja i učenika

		Niko	Tek neki	Neki	Većina
Pušenje	Nastavnici	22.5 %	26.3 %	43.7 %	7.5 %
	Roditelji	23.7 %	17.5 %	42.5 %	16.3 %
	Učenici	29.3 %	10.6 %	33.2 %	26.9 %
Korišćenje alkohola	Nastavnici	70 %	22.5 %	7.5 %	0 %
	Roditelji	68.8 %	20.5 %	7.4 %	3.8 %
	Učenici	55.4 %	24.4 %	17 %	3.2 %
Korišćenje marijuane ili hašiša	Nastavnici	81.4 %	12.3 %	6.3 %	0 %
	Roditelji	86.2 %	7.5 %	5 %	1.3 %
	Učenici	72.3 %	15.6 %	9.5 %	2.6 %
Korišćenje sredstava za smirenje (bez recepta)	Nastavnici	77.2 %	11.5 %	1.3 %	0 %
	Roditelji	83.7 %	12.5 %	3.8 %	0 %
	Učenici	68.8 %	18.3 %	9.5 %	3.4 %
Korišćenje ekstazija	Nastavnici	91 %	6.4 %	2.6 %	0 %
	Roditelji	96.2 %	3.8 %	0 %	0 %
	Učenici	89.3 %	8.1 %	2.3 %	3 %
Korišćenje drugih droga	Mësimdhënësit	90 %	7.5 %	2.5 %	0 %
	Prindërit	87.4 %	8.8 %	3.8 %	0 %
	Nxënësit	82.5 %	10 %	4.9 %	2.6 %
Nošenje vatretnog oružja	Nastavnici	91.2 %	5 %	3.8 %	0 %
	Roditelji	91.2 %	6.3 %	2.5 %	0 %
	Učenici	77.3 %	12.4 %	6.6 %	3.7 %
Nošenje hladnog oružja	Nastavnici	68.3 %	22.8 %	8.9 %	0 %
	Roditelji	61.2 %	26.3 %	12.5 %	0 %
	Učenici	53 %	20.9 %	17.5 %	8.6 %

Strategije koje škole koriste protiv nasilja

Prema tvrdnjama nastavnika (56%), bezbednosne kamere predstavljaju prvu zaštitnu mrežu protiv nasilja i drugih oblika delikventnog ponašanja koje su do sada korišćene. Nošenje školske uniforme (48%) predstavlja naredni način bezbednosti, a zatim i angažovanje stražara u školama (39%). Uкупno 24% nastavnika je izjavilo da njihove škole raspolažu sistemom za zaštitu od požara.

Figure 11. Security methods used by schools to prevent violence

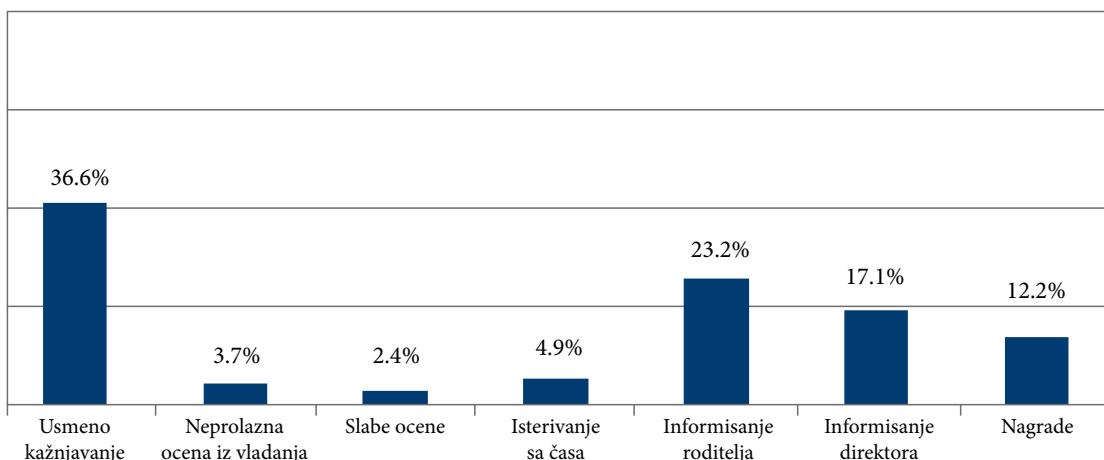

Inače, centar za informacije, sistemi za ulazak na principu kartica i obeležavanje gostiju se koriste mnogo manje: manje od 10% nastavnika izjavljuje da se koriste u njihovim školama. Kako bi se rešila bezbednosna pitanja, većina škola je uspostavila veća za bezbednost. Nastavnici izjavljuju da se veća za bezbednost sastoje od roditelja (40%), nastavnika (37%), direktora škola (37%) i učenika (27%). Prema navodima nastavnika, veća za bezbednost funkcionišu u samo 49% škola. Sa druge strane, 35% nastavnika je izjavilo da škole u kojima rade nemaju veće za bezbednost ili da ne znaju za postojanje ovakvih veća. U školama u kojima funkcionišu veća za bezbednost, takva veća se redovno sastaju. Ukupno 26% nastavnika je izjavilo da se tokom prvog polugodišta veće za bezbednost sastalo dva puta, 10% je izjavilo da se sastalo tri puta, dok 26% tvrdi da je veće sazvano više od tri puta. To znači da veća nisu organizovana i nisu operativna na isti način u svim školama.

Kaznene mere u svojstvu vaspitnih mera

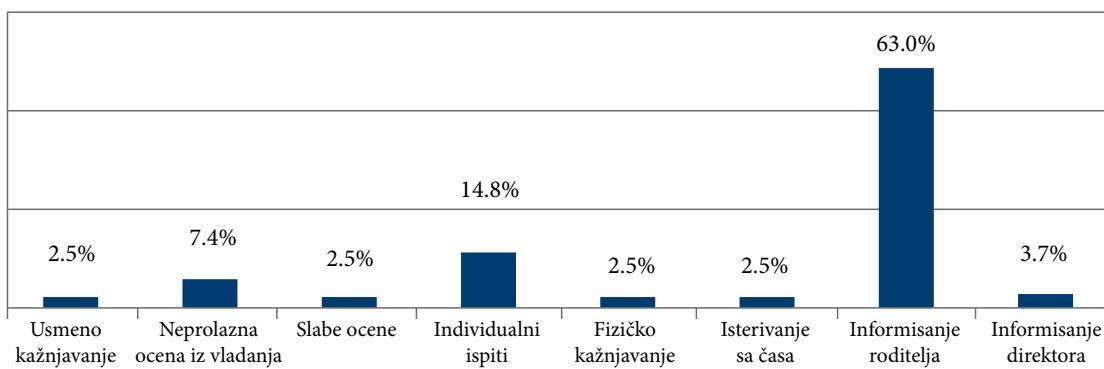
Za nastavnike, usmeno kažnjavanje (37%) predstavlja najčešću kaznenu mjeru koja se primjenjuje prema nedisciplinovanim učenicima u razredu. Druge alternative su informisanje roditelja (23%) i informisanje direktora škole (17%), dok samo 12% nastavnika koristi nagradne mere kako bi održali disciplinu. Neprolazna ocena za vladanje, loša procena i isterivanje sa časa predstavljaju tri instrumenta koji nastavnici najmanje koriste.

Slika 12. Najčešće korišćene nastavne metode za održavanje discipline u razredu

Roditelji smatraju da obaveštavanje roditelja (63%) o nedisciplinovanom ponašanju učenika predstavlja najpogodniji način održavanje discipline u razredu. Naredna metoda rešavanja problema sa učenicima lošeg vladanja je ispitivanje (kontrolni rad) (15%). Manje od 10% roditelja se slaže sa ostalim metodama.

Slika 13. Sklonost roditelja prema nastavnim metodama za održavanje discipline u razredu

Uloga nastavnika u procesu obrazovanja

Uloga nastavnika je centralna u svim učioničkim i školskim aktivnostima kako bi se učenici obrazovali i sprečila pojavu nasilničkog ponašanja. Ovo istraživanje takođe potvrđuje i posebno nagašava značaj razrednih starešinakod sprečavanja nasilja. Preko 76% nastavnika koji su učestvovali u anketi je izjavilo da su razrednestarešine u školama. Oni su veoma aktivni u susretima sa roditeljima i izjavljuju da su tokom prvog polugodišta pozvali roditelje na sastanke dva ili više puta. Nastavnici imaju podeljena mišljenjapo pitanju zadovoljstva odzivom roditelja na takve sastanke. Preko 50% su veoma ili prilično zadovoljni, dok je ostatak malo ili uopšte nije zadovoljan učešćem roditelja tokom ovakvih sastanaka.

Kada su nastavnici upitani o meri roditeljske brige u pogledu svoje dece, 50% kaže da su roditelji veoma ili prilično zainteresovani, dok se ostali žale da su roditelji manje ili nimalo zainteresovani o svom detetu (učeniku kome je ovaj nastavnik starešina). Pored zajedničkih sastanaka sa roditeljima, razredne starešine takođe stupaju u pojedinačne kontakte sa roditeljima, ali samo u određenim slučajevima.

Nastavnici se najčešće opredeljuju za ovaj način komunikacije sa roditeljima u slučaju incidenta (preko 43%) ili ukoliko je roditelj bio odsutan tokom poslednjeg roditeljskog sastanka. Nastavnici ma nije teško da održavaju red u razredu. Iz odgovora nastavnika se razume da ne postoje teškoće u upravljanju razredom u njihovom prisustvu. Ukupno 7% nastavnika je izjavilo da teško održavaju red u razredu ili školi.

Uloga roditelja u procesu obrazovanja

Uloga roditelja u procesu obrazovanja je nezamenjiva. Predstavnik veća roditelja predsedava Upravnim odborom škole koje predstavlja glavno telo za donošenja odluka i upravljanje školom. Veća roditelja nisu dobro organizovana ni na jednom nivou. Utvrđeno je da se ne održavaju redovni izbori za predstavnika roditelja u razredima što je situacija koja traje par godina. Ovakva proceduralna manjkavost dovodi do minimalne uloge roditelja u školskoj upravi do danas, dok direktori škola posebno koriste predstavnike roditelja samo formalno kako bi usvojili odluke koje zahtevaju odobrenje Upravnog odbora ili predstavnika roditelja.

Roditeljski sastanci nisu redovni. Utvrđen je problem nedostatka razrednog starešine. Mnoge razredne starešinesu se žalile na slab odziv tokom sastanaka sa roditeljima čija deca imaju redovne probleme sa pravilima i postupcima u školi. Roditelji se pozivaju najmanje dva puta u toku školske godine na roditeljske sastanke. Među njima, 51% je saopštilo da su pozvani dva puta na roditeljske sastanke, 18% su izjavili da su pozvani tri puta i 16% više od tri puta. Ukupno 14% je bilo pozvano samo jednom, dok 1% nije nijednom pozvano. Trećina roditelja je učestvovala na roditeljskim sastancima tri ili više puta tokom prvog polugodišta, 46% su učestvovali dva puta, 22% jednom i samo 1% je učestvovalo na takvim sastancima. Roditelji više vole da budu informisani o uspehu deteta tokom roditeljskih sastanaka. Ukupno 70% je navelo da su dobili takve informacije tokom roditeljskih sastanaka. Individualni sastanci nisu vrlo popularni ni među nastavnicima ni među roditeljima. Samo 15% roditelja se informiše o svojoj deci tokom pojedinačnih sastanaka sa predstvincima škola.

Rezultati rada fokusnih grupa

Pored kvantitativnog aspekta koji je predstavljen tokom ankete nastavnika, učenika i roditelja, ovo istraživanje takođe pruža i kvalitativnu komponentu. Kako bi se definisali trendovi i detaljno objasnili razlozi i uzroci takvog stanja, sproveli smo tri fokusne grupe sa nastavnicima, učenicima i roditeljima. Na dan 17. septembra 2014. godine u prostorijama opštine Priština su održane tri fokusne grupe u čijem radu su učestvovali nastavnici, roditelji i učenici škola opštine Priština.

Razgovarano je o glavnim zaključcima i preporukama ankete o bezbednosti u školama u opštini Priština. Sve diskusije fokusnih grupa su podeljene na tri dela tokom kojih su učesnici izrazili svoja mišljenja o školskoj infrastrukturi, nasilju kao pojavi i ulozi i funkcionisanju školskih veća. U radu fokusnih grupa je odvojeno učestvovalo 24 nastavnika, 24 roditelja i 45 učenika.

Infrastruktura

Nastavnici, roditelji i učenici se slažu sa rezultatima koji ukazuju da je školska infrastruktura loša i da treba da se poboljša. Prema navodima nastavnika i učenika, saobraćaj i psi latalice predstavljaju najveći rizik za učenike, ali i nastavnike koji peške dolaze u školu. Prema navodima roditelja, kafići predstavljaju ozbiljan problem jer zaista ne predstavljaju bezbedno okruženje za učenike.

Nastavnici su izjavili da znakovi na putu i fizičke prepreke za smanjenje brzine predstavljaju neke od mera koje treba preduzeti. Takođe, pešačke staze koje su zauzeli parkirani automobili oko škola povećavaju rizik od nesreća i ugrožavaju bezbednost učenika koji su prinuđeni da hodaju po ulici. Predloženo je da se uspostave jasne linije zabrane parkiranja vozila u krugu školskog dvorišta. Što se tiče unutrašnje infrastrukture u dvorištu i unutar škole, nastavnici se slažu sa većinom zaključaka istraživanja. Roditelji traže da niko ne ulazi u školsko dvorište, osim učenika, roditelja, nastavnika i školskog osoblja. Sa druge strane, učenici se žale na loše higijenske uslove u školama. Sve tri grupe se slažu da standardne ograde koje je postavila opština, stražari na ulazu odn. izlazu u školsko dvorište i kamere za praćenje predstavljaju neophodne mehanizme za sprečavanje nasilja u školi.

Nasilje kao pojava i definicija disciplinskih mera

Roditelji se slažu da u školama opštine Priština trenutno nije jasno šta je disciplinska mera i šta je nasilje nad decom. U razgovoru o ovim pitanjima, roditelji su priznali da nastavnici i školsko osoblje kažnjavaju učenike nasiljem nekim slučajevima. Svi učenici bez izuzetka tvrde da nastavnici koriste nasilje da održe disciplinu u školi. Učenici se slažu da nastavnici i direktor škole mogu da koriste nasilje nad njima, nakon što učenik prethodno prođe kroz nekoliko disciplinskih postupaka. Većina učenika koji su učestvovali u radu fokusnih grupa je navela da policija takođe koristi nasilje protiv učenika koji, na ovaj ili onaj način, krše školska ili disciplinska pravila. Jedan od učenika koji je učestvovao u radu fokusne grupe je izjavio da je bio svedok kada su službenici civilne policije doveli dva učenika u kancelariju direktora škole i da je učenik izašao iz kancelarije krvav od nasilja koje je nad njim sprovela policija.

Međutim, većina nastavnika prigovara na tvrdnje da se u školama koristi nasilje. Međutim, priznaju da među učenicima postoji kabahadijsko ponašanje i da takvo šikaniranje nije ozbiljno. Ali, prema navodima roditelja, poreklo problema u ponašanju njihove dece leži u porodici, tako da im je potrebna intervencija opštine u ovoj društvenoj instituciji kroz dodatne programe obrazovanja. Nastavnici koji su učestvovali u radu fokusnih grupa su izjavili da tokom svoje karijere nisu nikada koristili nasilje za održavanje discipline u razredu ili školi.

Takođe su naveli da ne poznaju slučajeve gde su njihove kolege koristile nasilje protiv studenata. Priznaju da je rad sa nekim učenicima veoma težak (problematični učenici, kako ih nazivaju) i da su u ovim slučajevima koristili kaznene mere kao što su isterivanje sa časa, informisanje roditelja ili druge kaznene mere. Sa druge strane, roditelji i učenici smatraju da za neke učenike nasilje predstavlja jedini način da se pridržavaju školskih pravila i procedura. Nastavnici izjavljuju da pretnje učenika ili njihovih rođaka predstavljaju prilično zabrinjavajuću pojavu. Do toga najčešće dolazi zbog njihovog rada u školi. Nastavnici traže uvodenje hitnih mera od strane nadležnih institucija kako bi se povelo računa da više ne dolazi do pretnji nastavnicima. Sa druge strane, učenici traže da im bude omogućeno da učestvuju na sastancima na kojima se utvrđuju školska pravila. Do sada, pravila ponašanja su predstavljali razredne starešine ili šef nastavnika.

Školska veća i vaspitne mere

Nastavnici se slažu da školska veća moraju da postanu operativna i funkcionalna i da njihova uloga treba da se ojača u školskoj upravi. Izjavili su da veća nastavnika danas ima drugorazrednu ulogu i da nisu dobro organizovani. Nastavnici zahtevaju veće učešće roditelja kroz veće roditelja. Izjavili su da su roditelji prilično indiferentni i da nedovoljno učestvuju u školi.

Međutim, prema navodima roditelja, izbori za predstavnike roditelja nisu dobro organizovani i obično se dešavaju tako da nastavnici predlože ili imenuju roditelja za predstavnika veća. Pojava se nastavlja sa većem roditelja na drugim nivoima, ali u tim slučajevima roditelji se biraju za predstavnike od strane školske uprave. Prema tome, slažu se da veće roditelja predstavlja najbolji način da se ojača uloga roditelja u školi, ali traže veću transparentnost tokom izbora predstavnika roditelja. Roditelji se slažu da njihova uloga u školi treba da bude povećana i da to može najbolje da se postigne radom školskih veća. Ova veća su trenutno slaba i roditelji tim putem uopšte nemaju moć da utiču na upravu u školi. Učenici su nezadovoljni organizacijom školskih veća. Tvrde da su školska veća u velikoj meri pod uticajem nastavnika. Svi učenici su izjavili da razredni starešina predlaže predstavnika veću učenika ili da direktno ili indirektno utiče na izbor predstavnika. Učenici su takođe naveli da je bilo slučajeva kada je razredni starešina izabrao svog predstavnika u veću učenika bez konsultovanja učenika. Veće učenika, po njima, ima tehničku ulogu i nikada se ne pita niti poziva da odlučuje o formalnim školskim aktivnostima ili bezbednosnim pitanjima.

Zaključak

Ovaj izveštaj potvrđuje zaključke prethodnih istraživanja koji ukazuju na krhku bezbednosnu situaciju u prištinskim školama. Pored toga, izveštaj pruža detaljne informacije o bezbednosnoj situaciji u prištinskim školama, kao i raspoložive rezultate za razvijanje platforme o bezbednosti u školama glavnog grada. Rezultati pokazuju da se jedan od pet učenika ne oseća veoma bezbedno u školi. Slično tome, roditelji su samo zabrinuti zbog bezbednosti svoje dece dok su u školama. Posebno, obližnji kafići, školsko dvorište i toaleti su utvrđeni kao nesigurne oblasti koje učenici smatraju najmanje bezbednim. Takođe, put do škole je nebezbedan za mnoge učenike i nastavnike. Mnogi se žale na rizike na putu, uključujući brze automobile, pse latalice i bande.

Izveštaj potvrđuje da učenici prijavljuju pretnje direktoru škole, kao glavnom autoritetu. Međutim, razredne starešine predstavljaju važnu adresu za mnoge učenike kada se osećaju ugroženo ili kada im neko preti. Prema navodima učenika, roditelja i nastavnika, policija mora da pomogne u sprečavanju nasilja i da poboljša bezbednost u školama. Sve tri grupe bi rado da vide civilnu policiju u školi čime bi se omogućilo lakše i neprimetno određivanje potencijala za nasilje ili kršenja bezbednosnih pravila u školama.

Rezultati istraživanja jasno pokazuju da je većina škola razvila sopstveni kodeks ponašanja kako bi pokušali da održe red u školama. Međutim, jasno je da neki učenici i roditelji ne znaju za postojanje takvih kodeksa ponašanja i da malo poznaju pravila i sankcije u slučaju nepoštovanja pravila. Ovo istraživanje ukazuje na visok nivo tolerisanja fizičkog kažnjavanja učenika. Polovina ispitanika se slaže da nastavnici tolerišu fizičko kažnjavanje u specifičnim slučajevima. Roditelji i nastavnici su manje tolerantni u ovom pogledu i draže su im druge metode umesto onih koje koriste nasilje. Međutim, među različitim fizičkim kaznama, sve tri grupe više tolerišu šamaranje i vučenje za uši. Iako učenici prijavljuju veliki broj takvih kažnjavanja, u prištinskim školama postoji velika rasprostranjenost ponašanja koje se kosi sa školskim pravilima. Oko jedne trećine učenika je prijavilo najmanje jednu priliku u toku prethodnog polugodišta gde je učenik ozbiljno vredao nastavnika. Broj studenata koji tvrde da su nastavnici ozbiljno vredali učenika barem jednom je skoro sličan.

Učenici prijavljuju da je fizičko nasilje od strane nastavnika protiv učenika na visokom nivou. Ukupno 45% učenika je priznalo da je tokom prethodnog polugodišta nastavnik udario ili pretukao učenika. Čini se da je takvo fizičko nasilje prisutnije u višim srednjim školama nego u nižim srednjim školama. Jedan od pet učenika, roditelja i nastavnika koji su učestvovali u anketi je izjavio da su učenici tokom prethodnog polugodišta koristili alkohol ili droge. Takva visoka rasprostranjenost može biti zbog činjenice da nije nemoguće pronaći duvan, alkohol, oružje i droge u prištinskim školama.

Kako bi se izbegli slučajevi nasilja i kako bi se održala bezbednost, škole uglavnom planiraju da instaliraju bezbednosne kamere, uspostave sistem nošenja školskih uniformi i angažuju obezbeđenje. Pored toga, nastavnici ulaze u napore za smanjenje nedoličnog ponašanja i nasilja usmenim kažnjavanjem i informisanjem roditelja o nedoličnom ponašanju učenika.

Međutim, uprkos tome, bezbednost u školama je narušena i nivo nasilja ostaje predmet zabrinutošti. Ovo potvrđuju i rezultati rada fokusnih grupa. Na kraju, postoji potreba za mobilizacijom svih zainteresovanih strana kako bi se sprečilo nasilje i poboljšala bezbednost u školama.

Preporuke

Na osnovu podataka istraživanja, zahteva učenika, roditelja i nastavnika, preporučuje se sledeće:

- Odrediti granicu između disciplinske mere i vršenja nasilja nad učenicima u svojstvu kaznene mere,
- Uključiti dužnosti i odgovornosti nastavnika i drugog školskog osoblja među školske propise,
- Izraditi formalni i institucionalni postupak za prijavljivanje nasilja u školi,
- Izraditi postupak i krajnji rok za organizovanje izbora za veće roditelja, učenika i nastavnika na svim nivoima,
- Odrediti uloge i odgovornosti školskih veća na osnovu zakona,
- Odrediti i izraditi planove za rekreativne aktivnosti izvan formalnog nastavnog plana i programa koji će poboljšati bezbednost u školi,
- Izraditi operativne planove za decentralizaciju u školi, posebno decentralizaciju školskih finansija,
- Obezbediti obuku nastavnika o upravljanju grupama sa fokusom na upravljanje tenzijama i sukobima,
- Odrediti ulogu i odgovornosti policije i Ministarstva pravde po pitanjima bezbednosti i nasilja u školama,
- Odrediti i pojasniti ulogu i odgovornost Ministarstva za obrazovanje i Direkcije za obrazovanje po pitanjima bezbednosti u školi,
- Razviti plan o psima latalicama i saobraćaju kao ključnim pitanjima koji se tiču učenika koji peške dolaze i odlaze iz škole u saradnji sa Direktoratom za obrazovanje i Direktoratom za javne službe opštine Priština,
- Koristiti podatke iz ovog istraživanja kao osnovu za dalje organizovanje fokusnih grupa sa učenicima, roditeljima, nastavnicima i direktorima škola kako bi se obezbedila detaljnija analiza određenih problema koji su identifikovani u sklopu ovog istraživanja,
- Oblikovati opštinsku platformu u kojoj će biti navedene sve potrebne mere i ulaganja kako bi se pozabavilo pitanjem nasilja i bezbednosti u školama opštine Priština nakon završetka izveštaja o istraživanju.